

KARAKAŞ, G.; KUMAŞ, A. (2019). “Hititlerde Tarımsal Üretimde Bazı Suçlara Karşı Yaptırımların İncelenmesi ve Türk Hukukuyla Karşılaştırılması”, International Journal of Academic Value Studies, Vol:5, Issue:2; pp: 209-216 (ISSN:2149-8598).

HİTİTLERDE TARIMSAL ÜRETİMDE BAZI SUÇLARA KARŞI YAPTIRIMLARIN İNCELENMESİ VE TÜRK HUKUKUYLA KARŞILAŞTIRILMASI*

Sanctions of Some Crimes in Agricultural Production in the Hittites and Comparison of Turkish Penal Code

Dr. Öğr. Üyesi Güngör KARAKAŞ

Hitit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Mülkiyet Koruma ve Güvenlik Bölümü,
gungorkarakas@hitit.edu.tr Çorum/Türkiye

Öğr. Gör. Arif KUMAŞ

Hitit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Otel Lokanta ve İkram Hizmetleri Bölümü,
arifkumas@hitit.edu.tr Çorum/Türkiye

ÖZ

Anahtar Kelimeler

Hitit, Anadolu, Tarım,
İşçi, Ücret, Kanun

Keywords

Hittite, Anatolia,
Agriculture, Labour,
Wages, Law.

M.Ö. 2000'li yıllarda, Anadolu'nun önemli kültürlerinden olan Hitit ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayanmaktaydı. Bu çalışmada, Hitit uygarlığının tarımsal üretimde sürdürülebilirliği nasıl sağladığı, tarım hukuku ile ilgili bazı yaptırımlar, mevsimlik işçilerde ücret ve tarımsal üretimde karşılaşılan bazı problemlerin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaca ulaşmak için, transkribe edilmiş, başlıca Hitit yasalarından faydalanılmıştır. Hititler döneminde tarım ürünleri başta buğday ve arpa olmak üzere birçok sebze ve meyvelerden oluşmaktaydı. Tarımsal üretimde iklimsel, coğrafi, düşman saldırısı ve çekirge zararlıları gibi sorunlarla karşılaşmıştır. Genel olarak zirai üretimin yapıldığı işletmeler devlet denetiminde faaliyet gösteren çiftliklerdir. Bu çiftliklerde yapılan üretim, aile bireyleri, 'NAM.RA'lar (devletin çiftliklere ücretsiz olarak dağıttığı köle/sivil tutsak) ve mevsimlik işçilerle yürütülmekteydi. Hititler, tarımsal üretimde sürdürülebilirliği sağlamak için hukuki düzenlemeler yapmıştır. Bu düzenlemelerde, hayvan ve tarımsal araç gereçlerin alım satımı, arazilerin işletilmesi ve/veya kiraya verilmesi gibi konulara yer verilmiştir. Bunlara ilave olarak, ekim alanlarının ateşe verilmesi, ekinlerin çalınması, meyve ağaçlarına el konulması ve arazi sınır ihlalleri gibi suçlara karşı yaptırımlar da yasal güvence altına alınmıştır.

ABSTRACT

B.C. The Hittite economy, one of the important cultures of Anatolia in the 2nd millennium, was based on agriculture and animal husbandry. In this study, it is aimed to examine how the Hittite civilization provides sustainability in agricultural production, some sanctions on agricultural law, wages in seasonal workers and some problems encountered in agricultural production. To achieve this goal, the transcribed Hittite Laws were utilized. During the Hittites period, agricultural products consisted mainly of wheat and barley. Problems such as climatic, geographical, enemy attack and grasshopper pests were encountered in agricultural production. In general, agricultural production facilities were state-controlled farms. Family members, NAM.RAS (slaves/prisoners in which the state distributed the farms free of charge) and seasonal workers carried out production on these farms. The Hittites made legal arrangements to ensure sustainability in agricultural production. These arrangements include the purchase and sale of animal and agricultural equipment, the operation and/or leasing of land. In addition, sanctions against crimes such as burning of crops, stealing of crops, confiscation of fruit trees and land border violations were also legally guaranteed.

1. GİRİŞ

İnsanoğlunun avcı ve toplayıcı hayattan yerleşik hayata geçmesi ilk defa Mezopotamya diye adlandırılan bugünkü Kuzey Suriye ve Güneydoğu Anadolu bölgesini kapsayan alanda olmuş, bu yerleşik hayat tarzı

* Bu makale INCSOS 23-25 Mart 2018 Al-Quds Kongresi'nde sözlü olarak sunulmuştur.

zamanla dünyanın diğer bölgeleriyle birlikte Anadolu'ya da yayılmıştır (Reyhan & Cengiz, 2015: 56). Anadolu'da yerleşik hayata geçilmesiyle birlikte ilk zamanlar ilkel yöntemlerle yapılan tarımsal üretim, zamanla toprağın işlenmesinde uygulanan teknik ilerleme ile yetiştirilen ürünlerde çeşitlilik göstererek (Ertem,1987: 1-75) gelişmiştir.

Anadolu, eskiçağlardan günümüze değin birçok toplum, devlet ve imparatorluğa ev sahipliği yapmış, çeşitli medeniyetlerin oluşmasına imkân vermiştir. M.Ö. 2.000'li yıllarda Anadolu'da siyasi birliği temin ederek, Anadolu'ya uzun yıllar hükmeden ilk imparatorluğu Hititler kurmuştur. Bölgede en güçlü siyasi yapıya sahip olan Hititlerin iktisadi yapısının temelini tarımsal üretim oluşturmuştur (Sevinç, 2008: 17). Tarımsal üretimin sürdürülebilirliğini sağlamak için ise gerekli düzenlemeler yasalarla güvence altına alınmıştır.

Anadolu'da medeniyet kurmuş toplulukların yasalarının ortaya konması, günümüz yasaları ile karşılaştırılması, yeni geliştirilecek tarımsal mevzuatlar açısından son derece önemlidir. Bu çalışmada Hitit uygarlığının tarımsal üretimde sürdürülebilirliği nasıl sağladığı, tarım hukuku ile ilgili bazı yaptırımlar, mevsimlik işçilerde cinsiyete göre ücret ve tarımsal üretimde karşılaşılan bazı problemlerin incelenmesi amaçlanmıştır.

2. MATERYAL VE METOT

Hititlerin Anadolu'da kurdukları egemenliğin ekonomisi büyük ölçüde tarıma dayanıyordu. Kırsal alanda yaşayan insanların gündelik yaşamı bitkisel ve hayvansal üretimden oluşmaktaydı (Eğilmez, 2005: 22-24; Sevinç, 2008: 17; Memiş, 1995: 219-220; Akurgal, 1998: 184; Atakum, Erdemir & Erdem, 2006: 27). Bu nedenle çalışmada Hitit yasalarının hayvan ve araç gereçlerin alım satımı, arazilerin işletilmesi ve/veya kiraya verilmesi gibi üretimsel, bunlara ilave olarak ekim alanlarının ateşe verilmesi, ekinlerin çalınması, meyve ağaçlarına el konulması ve arazi sınır ihlalleri gibi suç içeren durumlar irdelenmiştir.

Çalışmanın ana materyallerini Hitit Çağı'nı aydınlatan arşiv malzemelerinden olan başta *kanun-name* (İmparati, 1992: 36-185; Galanti, 1931: 1-50) olmak üzere *askerî talimat-name* (Alp, 2001: 59) ve *arazi bağış belgeleri* (Özcan, & Karauğuz, 2008: 584-585; Alp, 2001: 78-82) gibi çivi yazılı tabletlerden elde edilen bilgiler ile kazılar neticesinde elde edilen arkeolojik ve mimari araştırma bulguları oluşturmaktadır. Ayrıca konu ile ilgili ulusal ve uluslararası literatürden de faydalanılmıştır.

Elde edilen bu belgeler vasıtasıyla Hitit Dönemi'nde tarımsal üretim ve toprak kullanım politikaları kapsamında toprak-insan ilişkileri (Özcan, & Karauğuz, 2008: 581), tarımsal üretimde cinsiyete göre ücretlendirme, bazı suçlara karşı yaptırımlar ve tarımsal üretim deseni incelenerek günümüz modern hukuku ile bazı karşılaştırmalar yapılmıştır.

3. ARAŞTIRMA BULGULARI

Tarıma dayalı bir ekonomik sistemi olan Hititler, zirai faaliyetlerini düzenli bir şekilde sürdürülebilmek için gerekli yasal düzenlemeleri yapmış görünmektedir. Tamamı 200 maddeden oluşan Hitit kanunun, "Eğer bir bağ" diye başlayan ilk 100 maddesinin tamamı tarımla ilgili, "Eğer bir adam" diye başlayan ikinci 100 maddesinin önemli bir kısmı da dolaylı olarak tarıma dair yaptırımlar içermektedir (İmparati, 1992: 36-185; 1931: 1-50).

Hititlerde işlemeye elverişli toprakların bir kısmı tarla, bir kısmı ise bağ ve bahçe olarak kullanılmaktaydı. Metinlerden tespit edildiği üzere öncelikle tahıllardan arpa, buğday, çavdar gibi hububatlar; bezelye, fasulye, nohut, mercimek gibi bir takım baklagiller; soğan sarımsak, pırasa havuç gibi sebzeler; bunun yanında üzüm, incir ve yağı için zeytin yetiştirildiği anlaşılmaktadır (Sevinç, 2008: 17; Bryce, 2002: 90; Macqueen, 2001: 106; Hayri Ertem, 1987:1-75.).

Hitit Dönemi'nde Anadolu'da yapılan tarım, Mısır ve Mezopotamya'da yapılan tarımdan daha geri durumdaydı. Bunun sebebinin, Anadolu'nun iklimsel ve coğrafi durumundaki düzensizliklerdir (Schachner, 2008:670-671). Mısır ve Mezopotamya'da kanal yapmaya elverişli ovalar, ırmaklarla (Nil) ve sulama kanallarıyla verimli hale getirilirken, dağlık Anadolu coğrafyasının çiftçisi yağmuru beklemek zorundaydı. Anadolu çiftçisinin birçok kez Mısır'dan ve Kuzey Suriye'den tahıl almak zorunda kalması

da (Ertem, 1965: 84) bunun bir göstergesi olarak yorumlanabilir. Anadolu'da tarımsal üretimleri olumsuz yönde etkileyen bir başka durum ise kuraklık ve düşman saldırılarının verdiği zararlar yanında, sel ve çekirge istilaları gibi doğal afetlerdi. Ülkenin tarımsal üretim tehditlerinin içerisinde haşere istilaları önemli yer tutmaktaydı. Bu haşerelerden en tehlikelisi çivi yazılı metinlerde belirtilen çekirgelerdi. Maşat-höyük'te gün yüzüne çıkartılan metinlerde, "*Majeste şöyle (der): Kaşu'ya ve Pulli'ye söyle! Bana şöyle yazdığın (konu): İşte ekinler çoktan erdi. Qaşka ülkesinde ise ekinleri çekirgeler yedi. Sizin Gaşipura'daki ekinlerinize el koydular*" (Özcan, & Karauğuz, 2008: 586) şeklinde çekirge salgını ifadelerine rastlanılmıştır.

Hitit yasalarının birçok maddesi, ceza hukuku yanında, arazinin işletilmesi, tımar ve zeamet usulü kiralınması, tarım hayvan ve araç gereçlerinin fiyatları veya kiraya verilmesi ve ziraatın korunması amacıyla tarıma yönelik cürümlerle ilgilidir (Kinal, 1962: 163-164; Ünal, A. 2007: 50). Bununla ilgili yasa maddelerinden bir örnek verecek olursak:

§ 107.

(8) *ták-ku LÚ.ULÚ^{LU}-aš i-ja-at-ni-ja-an-da-aš* ^{GIŠ}SAR.GEŠ = TIN UDU^{HIA} *tar-na-a-i*

(9) *ta-a har-ni-ik-zi ták-ku mi-an-da- A.NA₁ IKU₁₀ GİN KÚ.BABBAR pa-a-i*

(10) *pár-na-aš-še-e-a šu-wa-a-iz-zi ták-ku dan-na-at-ta-an-ma₃ GİN KÚ.BABBAR*

(11) *pa-a-i*

8. Eğer bir kişi ekilmiş bağlara koyunları salarsa,

9. ve <bağlara> zarara verirse, eğer meyveli <iseler>, bir IKU için on şekel (Taş, 2008: 83-84) gümüş versin,

10. ve <böylece suçu> evinden uzaklaştırır, ama eğer boş <iseler>, üç şekel gümüş

11. versin (İmparati, 1992: 123-125).

Yukarıdaki 107. maddede görüldüğü üzere tarımsal alanların zarara uğratılması durumunda uygulanacak yaptırımlar bir hükme bağlanmış, eğer zarar gören arazi ekili ise verilecek tazminat miktarı daha yüksek tutulmuştur. Burada yaptırımın (tazminat veya ceza olarak alınan gümüş) mağdur olan tarla sahibine mi, yoksa devlete mi ödeneceği belirtilmemiştir. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki söz konusu hüküm, zarar görene, zararı karşılığı ödenecek bir tazminat niteliğinde görünmektedir. Görüldüğü üzere de zarar karşılığı ödenecek tazminat tutarı da yasalarda açıkça belirtilmiştir. Türkiye'de uygulanmakta olan tazminata ilişkin düzenlemelerde ise; "*Hakim, tazminatın kapsamını ve ödenme biçimini, durumun gereğini ve özellikle kusurun ağırlığını göz önüne alarak belirler*" denilmiştir (6098 sayılı TBK. md. 51/I).

Türk Borçlar Kanunu'nda (TBK) *hayvan bulunduranın sorumluluğu* iki başlıkta toplanmıştır. Bunlardan birincisi *giderim yükümlülüğüdür*. Giderim yükümlülüğü, "*Bir hayvanın bakımını ve yönetimini sürekli veya geçici olarak üstlenen kişi, hayvanın verdiği zararı gidermekle yükümlüdür*" şeklinde tanımlanır (6098 sayılı TBK. md. 68). Ancak bu tanımlamayı takip eden cümlelerin "*Hayvan bulunduran, bu zararın doğmasını engellemek için gerekli özeni gösterdiğini ispat ederse sorumlu olmaz. Hayvan, bir başkası veya bir başkasına ait hayvan tarafından ürkütülmüş olursa, hayvanı bulunduranın, bu kişilere rücu hakkı saklıdır*" şeklinde olması bazı tartışmaları beraberinde getirebilir. Bu durumu bir örnekle açıklamak gerekirse, bir hayvan ipini koparıp bir başkasının canına, malına veya arazisine zarar vermesi durumunda hayvanın sahibi gerekli dikkat ve özeni yani önlem aldığını ispat etmekle yükümlüdür. Bunu ispat etmesi durumunda hayvan sahibinin sorumluluğu olmamasına karşın ispat etmemesi/edememesi durumunda ise zarar görenin zararını karşılanmakla mükelleftir.

Hayvan bulunduranın ikinci yükümlülüğü "*Alıkoyma hakkı*" (6098 sayılı TBK, md. 68.) olarak belirtilmiştir. "*Bir kişinin hayvanı, başkasının taşınmazı üzerinde bir zarar verdiği takdirde, taşınmazın zilyedi, o hayvanı yakalayabilir, zararı giderilinceye kadar alıkoyabilir; hatta durum ve koşullar haklı gösteriyorsa hayvanı diğer yollarla etkisiz hâle getirebilir. Bu durumda, taşınmazın zilyedi derhâl hayvan sahibine bilgi vermek ve sahibini bilmiyorsa, onun bulunması için gerekli girişimleri yapmak zorundadır.*"

(6098 sayılı TBK, md. 68.) Her ne kadar TBK’de Hitit yasalarının tarım ile ilgili uygulamalarına benzer kanunlar bulunsa da toplumun yapısı kanun koyucuların usullerini etkilemektedir. Hitit kanunlarında yaptırımlar bir şekilde düzenlenmiş olsa da modern hukuk tabiatı gereği günümüzde çerçeve hükümler düzenlemekte ve bazı durumlarda hakime takdir yetkisi tanımaktadır. Bu durum ise yaptırımların icrasının gecikmesine neden olabilmektedir. Burada süreci iyi yorumlamak gerekmektedir. Zarar veren hayvan/hayvanlar öncelikli olarak yakalanabilecekse yakalanmalı ve zararı engellemek için alıkonulmalıdır. Bu kısımda hayvanı etkisiz hale getirme konusunun açıklanması gerekmektedir. Yasada belirtilen “*durum ve koşullar gerektirdiği takdirde*” ifadesinin yeterince net olmaması kanunu yoruma açık hale getirmiştir. Burada tecavüze maruz kalan çiftçi veya hak sahibi, öldüreceği hayvanın değeri ile bu hayvanın yaratacağı zarar, arasında seçim yapmak zorundadır. Eğer zarar hayvanın değerinden fazla olacak ise hayvan etkisiz hale getirilebilir fakat şu anda bu durum pek çok sosyo-ekonomik sorunları da beraberinde getirebilir. Bu konu çok fazla tartışma götüreceği için bu kısımda Hitit yasalarının 107 maddesinde olduğu gibi “*ekili ve ekili olmayan tarım arazilerinin sahibinden izinsiz kullanma yasağı*” getirilmesi yerinde bir öneri olacaktır.

Hitit Kanunu’nun 108. ve 109. Maddeleri (İmparati, 1992: 124-125) de yine tarımsal üretimi korumaya yönelik hırsızlıkla ilgili hükümler içermektedir. Hitit yasalarının ilgili maddelerinde hırsızlık eylemine ilişkin bir yaptırım düzenlenmiştir. Burada dikkat çeken husus, söz konusu arazinin çitlerle çevrili olması halinde verilecek yaptırım tutarının, çitlerle çevrili olmaması halinde verilecek yaptırımdan daha yüksek tutulmuş olmasıdır. Bir başka ifade ile arazinin muhafaza altında olması durumunda verilecek tutar, arazinin muhafaza altında olmaması durumuna göre iki kat daha fazla olduğu görülmüştür.

§ 108.

(12) *ták-ku tag-ga-li-ja-an-da-za* ^{Giš}SAR.GEŠTIN ^{Giš}ma-aḫ-la-an ku-iš-ki

(13) *ta-a-i-ja-zi ták-ku* ı ME IZ !.ZU [(6)] GÍN KÚ.BABBAR *pa-a-i*

(14) *pár-na-aš-še-e-a šu-wa-a-iz-zi* [tá(k-ku)] Ú.UL-ma *tág-ga-li-ja-an-da*

(15) *nu* ^{Giš}ma-aḫ-la-an *ta-a-i[-ja-(zi)]* 3 GÍN KÚ.BABBAR

12. Eğer bağ çubuklarını **çitlerle çevrili** bir bağdan biri

13. Çalarsa, eğer **yüz ağaç <ise>**, **altı şekel** gümüş versin

14. ve <böylece suçu> evinden uzaklaştırır; ama eğer **çitlerle çevrilmemiş** bir <bağ ise>

15. ve bazı bağ çubuklarını çalarsa **üç şekel** gümüş versin.

Konuya ilişkin TBK’de buna benzer olarak muhafaza altında olan eşyanın çalınması hırsızlık suçunun “*nitelikli hali*” olarak belirtilmiştir. İlgili düzenlemede; “*Hırsızlık suçunun;... h) Herkesin girebileceği bir yerde bırakılmakla birlikte kilitlenmek suretiyle ya da bina veya eklentileri içinde muhafaza altına alınmış olan eşya hakkında, işlenmesi hâlinde, beş yıldan on yıla kadar hapis cezasına hükmolunur*” denilmiştir (5237 sayılı Türk Ceza Kanunu md. 142/II-h. (Ek: 18/6/2014-6545/62 md.)). Buna karşın TBK’de “*Zilyedinin rızası olmadan başkasına ait taşınır bir malı, kendisine veya başkasına bir yarar sağlamak amacıyla bulunduğu yerden alan kimseye bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası verilir*” (5237 sayılı Türk Ceza Kanunu md. 141/I) hükmü bulunmaktadır.

Tarımsal üretimde meyve ağaçlarına el koyma gibi zorbalık durumuna karşı yaptırımlar, Hitit kanununun 109. maddesinde aşağıdaki şekilde hükme bağlanmıştır.

§ 109.

(16) *ták-ku a-mi-ja-ra-za* ^{Giš}IN.B[(A.A)]M ku-iš-ki a-ar-gi

(17) *ták-ku* ı ME IZ.ZU 6 GÍN KÚ.BABBAR *pa-a-i*

16. Eğer bir fidanlıktan meyve ağaçlarını biri bir tarafa koyarsa <=el koyarsa>,

17. eğer yüz ağaç <ise >, **altı şekel** gümüş versin.

Bu maddede tarımsal üretim korunmakla birlikte verilecek zarara karşı uygulanan yaptırım her yüz ağaca karşılık olarak altı şekel gümüş ödenmesi şeklinde yasal güvence altına alınmıştır.

Hitit toplumunda ölüm cezası çok nadir olarak uygulanmaktaydı (Bryce, 2002: 69-70). Ancak söz konusu gündelik geçimi sağlamak için yapılan tarımsal üretimi sabote etmek olduğunda istisnai olarak verilen ölüm cezaları uygulanırdı. Örneğin “*ekilmiş bir tarlaya yeniden tohum atan kişiye*” verilen ölüm cezası bu uygulamalardan biriydi. Bu durum Hitit yasalar kitabının 166. paragrafında ayrıntılarıyla açıklanmıştır.

§ 166.

(34) *ták-ku NUMUN-ni še-ir NUMUN-an ku-iš-ki šu-ú-ni-iz-zi*

(35) *GÚ-ZU GİŞAPIN- an še-ir ti-an-z[i (2)] ZI.IM.TI GUD Hİ.A*

(36) *tu-ri-ja-an-zi ki-e-el me-n[e-]i-š-ši-it du-wa-an*

(37) *ki-e-el-la me-ne-iš-ši-it du-wa-a-an*

(38) *ne-e-ja-an-zi LÚMEŠ a-ki GUD Hİ.A-ja ak-kán-zi*

(39) *Ú A.ŠÀLAM ka-ru-ú-pat ku-iš šu-ú-ni-it*

(40) *ta-az a-pa-a-aš da-a-i ka-ru-ú ki-iš-ša-an e-eš-šir*

34. Eğer bir tohum üzerine biri <başka> bir tohum serperse,

35. onun ensesi saban üzerine konulsun, [(iki)] koşum öküzü

36. bağlansın, birinin (onun) yüzü bu tarafa doğru,

37. diğerinin (onun) yüzü o tarafa doğru

38. çevrilsin; adam ölsün ve öküzler ölsünler

39. ve alana daha önce ekin ekmiş olan kimse,

40. o zaman o kendisi için <onu> alsın. Eskiden böyle yapıyordu; (İmparati, 1992: 154-157)

Maddenin 38. dizinindeki “*ve öküzler ölsün*” ibaresi dikkate değerdir. Ölüm cezası vermeye eğilimli olmayan (Bryce, 2002: 69-70) Hitit Devleti’nin muhtemelen idama vesile olan öküzlerin suçun caydırıcılığını ve bir daha bu işlerde kullanılmamaları sağlamak amacıyla bu hayvanların öldürülmeleri isteniyor olabilir. Devletin ölüm cezalarını vermeye eğilimli olmaması ve bu cezayı nadir hallerde vermesi ise, ağırlıklı olarak tarıma dayalı bir ekonomik sistemde, yoğun işgücü ihtiyacı olduğu şeklinde yorumlanabilir. Bu maddenin 40. dizininde dikkat çeken bir husus da ‘*eskiden böyle yapıyordu*’ şeklindeki ifadede gelenekün yasalara yansımış olduğunun bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

Bunlardan başka tarımsal üretimde, ekinlerin çalınması, ekin alanlarının ateşe verilmesi ve arazi sınır ihlalleri gibi suç teşkil eden hususlar Hitit Kanunu’nun 103, 106, 168 ve 169. maddelerinde yer bulmaktadır.

§ 103.

(11) [*ták-ku ar-ši-i*]n *ku-iš-ki ta-i-ja-zi ták-ku ı gi-pi-eš-šar*

(12) [*ar-ši-iš t*]a-an *EGIR-pa ar-še-iz-zi Û GÍN. GÍN KÙ.BABBAR*

(13) [*pa-a-i ták-ku*] 2 *gi-pi-eš-šar ar-ši-iš ta-an EGIR-pa*

(14) [*ar-še-iz-z*]i Û 2 *GÍN. GÍN KÙ.BABBAR pa-a-i*

11-12. [Eğer bir ekin]i biri çalarsa, eğer bir gipeşşar’lık (Taş, 2008:83,84.) [ekin] <ise> o z[aman] onu yeniden eksin ve bir şekel gümüş

13. [versin; eğer] iki gipeşşar’lık ekin <ise> o zaman yeniden onları

14. [eksi]n ve iki şekel gümüş versin (İmparati, 1992: 120-121).

§ 106.

(22) [(*ták-ku pa-aḫ-ḫur* A.NA A.ŠÀ –ŠU *k*)]*u-iš-ki pi-e-da-i nu-mi-ja-an-da-an*

(23) [(*tar-na-a-i* A. ŠÀ *lu-uk-ki-iz-z*)]*i ku-i-ša-at lu-uk-ki-iz-zi*

(24) [(*nu-za-lu-uk-kan*)-*da-an* (A.ŠÀ-*a*)]*n a-pa-a-aš da -a-i SIG-an-da-an-ma* A.ŠÀ^{LUM}

(25) [(A.NA EN A.ŠÀ *pa-a-i ta*)]-*az wa-ar-še-e-iz-zi*

22. Eğer kendi ekin alanına biri ateş taşırrsa ve meyveli <bir ekin alanı içine>

23. <onu> salarsa <ve> o alan yanarsa, kim onu yakarsa,

24. o zaman kendisi için yanmış alanı alsın, ama iyi bir alanı,

25. alanın sahibine versin ve <o> kendisi için <onu> biçsin (İmparati, 1992: 122-123).

§ 168.

(46) *ták-ku* A.ŠÀ-*an* ZAG-*an* *ku-iš-ki pár-ši-ja* 1 *ag-ga-la-an*

(47) *pí-en-na-a-í* EN A.ŠÀ A.ŠÀ 1 *gi-pí-eš-šar kar-aš-zi*

(48) *ta-az da-a-i* ZAG-*an-na* *ku-iš pár-ši-ja* 1 UDU 10 NIN= DA^{HIA}

(49) 1 DUG KA.KAK *pa-a-i ta* A.ŠÀ^{LAM} EGIR-*pa šu-up-pi-ja-aḫ-ḫi*

46. Eğer bir ekin alanının sınırını biri ihlal ederse, bir *aggala* (Ertem, (1965)e göre “hayvan” veya “saban izi” olarak değerlendirilmektedir).

47. götürsün; ekin alanının sahibi bir *gipeššar* alan kessin,

48. ve kendisi için <onu> alsın. Ve sınırı ihlal eden kimse bir *koyun*, on ekmek,

49. bir *kap* iyi *cins* (“Bir testi kötü kalite bira” şeklinde çevrilmiştir. Karauğuz, 2018: 95) *bira* versin ve yeniden alanı arındırsın (İmparati, 1992: 156-159).

§ 169.

(50) *ták-ku* A.ŠÀ^{LA}[(^M*ku-i*)]*š-ki wa-a-ši* ZAG-*an* *pár-ši-ja*

(51) NINDA *ḫar-ši-i*[(*n da-a-i ta-an* ^dUTU-*i* *pár-ši-ja*) *nu t*]e-iz-zi

(52) ^{GIŠ}e-el [(-*zi-mi-it-wa* *tág-na-a ar-ši-ik-ki-it*)]

(53) *ki-iš-š[a-an (te-iz-zi* ^dUTU-*š* ^dU-*aš* ^Ú.UL *šu-ul-la-tar*)]

50. Eğer bir ekin alanını biri satın alırsa ve <onun> sınırını ihlal ederse

51. iri bir ekmek alsın ve Güneş Tanrısı için <onu> parçalasın ve desin

52. “Benim terazimi toprağa diktin”;

53. şu şekilde desin: ‘<ey> Güneş Tanrısı <ey> Fırtına Tanrısı, karşılık sebebi yoktur (İmparati, 1992: 158-159).

Tarla listeleri, tapu kayıtları ve oldukça büyük oldukları anlaşılan malikânelerin demirbaş listeleri de (Gurney, 2001: 73), Hititlerde tarıma dayalı bir ekonomik sistemde kayıtlara ne kadar önem verildiğini göstermektedir. Ayrıca, sınırlarda yaşayan halkın ve bölgenin güvenliğini sağlamak için atanan yüksek rütbeli ordu subaylarının bir görevi de, en acil koşullar altında bile zirai faaliyetleri sürdürmektir (Yakar, 2007: 46). Hitit kralları üretimin sekteye uğramaması için en küçük ayrıntılara kadar yasal düzenlemeler yapmışlardır. Bu durum sürdürülebilir tarımsal üretim sağlama çabasına verilen önemin ve medeni bir toplum olduklarının da bir göstergesidir.

4. SONUÇLAR

Bu çalışmada Hitit kanunlarının ve bazı belgelerin ışığında, Hitit ekonomisinin temelini teşkil eden tarımsal üretim ve bunlarla ilgili bazı yaptırımlar, aynı coğrafyada 3500 yıl sonra günümüz TBK / TCK'daki benzer maddelerle/hükümlerle karşılaştırılarak incelenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda özellikle sürdürülebilir tarım konularında Hitit yasalarının daha teferruatlı, suçlara verilen cezaların da çok daha ağır olması dikkate değerdir.

Hititler, tarımsal üretimde sürdürülebilirliği üç çeşit işgücü ile sağlamışlardır. Tarımsal üretimde işgücü olarak; aile bireyleri, devletin çiftliklere ücretsiz olarak dağıttığı köleler ve hasat zamanında çalıştırılan mevsimlik tarım işçileri kullanılmaktaydı. Hititlerde kadın ve erkek mevsimlik işçi çalıştırmada farklı ücret uygulaması olduğu belgelere ve yasalara yansımıştır. MÖ 2000'li yıllarda kadın tarım işçisi, erkek tarım işçisine göre daha az çalışmakta ve erkek işçinin aldığı ücretin %60'ını almaktaydı. Bu durum günümüzle Türkiye'de Tarımsal İşletme İşgücü Ücret Yapısı 2017 yılı rakamlarına ile karşılaştırıldığında; Mevsimlik kadın işçilerin günlük ücretleri 60 TL olurken, erkek işçi ücretleri 73 TL olduğu belirlenmiştir (TUİK, 2018). Günümüz şartlarında tarımsal üretimde mevsimlik kadın işçilere verilen ücret erkeğin aldığı ücretin %80'i civarındadır. Günümüzde kadınlara arazide çalışma kısıtının konmaması bir yandan kadının korunmaması şeklinde yorumlanabileceği gibi bu mesele kadının çalışma özgürlüğü açısından da yorumlanabilir.

Genel olarak suçlar sosyal, siyasal, ekonomik, fiziksel ve psikolojik şartlar ile coğrafi faktörler arasındaki etkileşimden kaynaklanan bir olgu olarak tanımlanmaktadır (Sargın & Temurçin, 2012: 3). Kırsal alanda suça etki eden bazı faktörler iklim şartları, su varlığı, bitki örtüsü ve nüfusun dağılışı gibi bileşenlerdir. Dünya ve Türkiye'de su sıkıntısı nedeniyle suç olayları meydana gelebildiği gibi, elverişsiz topraklar ve orman örtüsünün varlığı da suç olayına sebebiyet vermektedir (Özey, 2004: 386-393). Hititlerde de bu minvalde ise ekim alanlarının ateşe verilmesi, ekinlerin çalınması, meyve ağaçlarına el konulması ve arazi sınır ihlalleri gibi suç içeren durumlara karşı yaptırımlar da yasal güvence altına alınmıştır. Benzer durumlar günümüz Anadolu taşrasında vuku bulduğunda ise TBK / TCK'da gerekli tedbirlerin, Hitit ceza hukukundaki ölçüsünde olmasa da, alındığı görülmektedir.

Hitit yasalarında dikkat çeken bir husus '*eskiden böyle yapılıyordu*' şeklindeki ifade geleneğin yasalara da yansımış olduğunun bir göstergesi olarak yorumlanabilir. Bu durum ise o anki mevcut yasaların daha önceden de uygulandığına işaret etmektedir. Bu durum Hitit yasalarının sürdürülebilir bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Hitit kanunlarında tarımsal üretimi koruyucu kanunî tedbirlerin alınmış olması ile günümüz modern hukuku ile karşılaştırıldığında yasal düzenlemelerinin koruma amaçları aynı olmakla birlikte, uygulama biçimlerinin oldukça farklı olduğu ortadadır.

Sonuç olarak tarımsal üretimi sürdürülebilir kılmak için gerekli yasal düzenlemeler çıkarılmadan önce bu topraklarda yaşamış toplumların düzenlemeleri incelenmeli ve onlardan faydalanılmalıdır. Bir ülkede kanun çıkartılırken bu kanunun hem ülke yasalarına hem de dünya gerçeklerine uygun olması gerekir.

KAYNAKÇA

- Akurgal, E. (1998). Anadolu Kültür Tarihi. TÜBİTAK Yayınları, Ankara.
- Alp, S. (2001). Hitit Çağında Anadolu Çiviyazılı ve Hiyeroglif Yazılı Kaynaklar. Tübitak Yayınları, Ankara.
- Alp, S. (2000). Hitit Çağında Anadolu. TÜBİTAK Yayınları, İstanbul.
- Atakum, Ç.; Tanyeri, E. Tuğba, E. & Ark. (2006). Hititler, O.D.T.Ü. Yayınları, Ankara.
- Bryce, T. (2002). Hitit Dünyasında Yaşam ve Toplum (Çev. Müfit Günay). Dost Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Eğilmez, M. (2005). Hitit Ekonomisi. Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Yayınları, İstanbul.

- Ertem, H. (1965). Boğazköy Metinlerine Göre Hititler Devri Anadolu'sunun Faunası. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara.
- Ertem, H. (1987). Boğazköy Metinlerine Göre Hititler Devri Anadolu'sunun Florası. Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Galanti, A. (1931). Hitit Kanunu. Bankalar Matbaası Yayınları, İstanbul.
- Gurney, O. R. (2001). Hititler (Çev. Pınar Arpaçay). Dost Kitabevi Yayınları, Ankara.
- İmparati, F. (1992). Hitit Yasaları. İtalyan Kültür Heyeti Yayınları, Ankara.
- Karauğuz, G. (2018). Hitit Yasaları. Çizgi Kitabevi Yayınları, Konya.
- Kınal, F. (1962). Eski Anadolu Tarihi. Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Macqueen, J.G. (2001). Hititler ve Hitit Çağında Anadolu (Çev. Esra Davutoğlu). Arkadaş Yayınları, Ankara.
- Memiş, E. (1995). Eskiçağ Türkiye Tarihi. Öz Eğitim Yayınları, Konya.
- Özcan, K. & Karauğuz, G. (2008). "Hitit Çağı Toprak-İnsan İlişkileri", VII. Uluslararası Hititoloji Kongresi Bildirileri, 25-31 Ağustos 2008, (Ed. Aygül Süel), Hitit Üniversitesi, 579-590, Çorum.
- Özey, R. (2004). İnsan Davranışları, Hukuk, Güvenlik, Suç ve Coğrafya, Polis Dergisi, S.39: 386-393.
- Reyhan, E. & Cengiz T. B. (2015). Eskiçağ Tarihi ve Uygarlığı. Grafiker Yayınları, Ankara.
- Sargın, S. & Temuçin K. (2011). Türkiye'de Suç Coğrafyası. Polis Akademisi Yayınları, Ankara.
- Schachner, A. (2008). "M.Ö. 16. Yüzyıl: Hitit Anadolu'sunda Bir Dönüm Noktası", VII. Uluslararası Hititoloji Kongresi Bildirileri, 25-31 Ağustos 2008, (Ed. Aygül Süel), Hitit Üniversitesi, 661-667, Çorum.
- Sevinç, F. (2008). Hititler'in Anadolu'da Kurdukları Ekonomik ve Sosyal Sistem', SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Dergisi, S.17: 11-32.
- Taş, İ. (2008). Hititlerde Ölçü Birimleri ve Bunların Hitit Metinlerinde Kullanımı Üzerine Bir Değerlendirme, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, S.1: 73-90.
- Ünal, A. (2007). Anadolu'nun En Eski Yemekleri Hititler ve Çağdaş Toplumlarda Mutfak Kültürü. Homer Yayınları, İstanbul.
- Yakar, J. (2007). Anadolu'nun Etnoarkeolojisi Tunç ve Demir Çağlarında Kırsal Kesimin Sosyo-Ekonomik Yapısı (Çev. Selen Hırçın Riegel). Homer Yayınları, İstanbul.
- TUİK. (2018). Tarımsal İşletme İşgücü Ücret Yapısı, Erişim Tarihi: 14.08.2018, <http://www.tuik.gov.tr/PdfGetir.do?id=27706>

TRANSKRİPSİYON VE TERCÜMEDE KULLANILAN İŞARETLER

§ : Paragrafların başını göstermektedir.

[] : Tablet in o kısmının kırık olduğunu göstermektedir.

() : Tercümelerin daha açık bir şekilde anlaşılması için yapılan ilaveleri göstermektedir.

[()] : Yuvarlak parantez içindeki kısmın metnin duplikatı ya da paralelinden tamamlandığını göstermektedir.

< > : Metni yazmış olan kâtip tarafından unutulmuş olan işaretleri içine almaktadır.

< = > : önceki kelimenin eş anlamını eklemek için kullanılır.

. : Sesli harfler altında ilgili işaretin kırık olduğunu göstermektedir.